

Õiguskantsler

Teie 17.12.2024 nr

Meie 17.03.2025 nr 6-1/250447/2501847

Laenu võtmine füüsilise isiku pankrotimenetluses

Austatud avaldaja

Kaebasite, et pankrotihaldur ja pankrotitoimkond on pankrotiasjas rikkunud Teie õigusi. Selgitasite, et pankrotihaldur on pankrotitoimkonna nõusolekul sõlminud võlausaldajaga laenulepingu tehingute tagasivõitmise nõuete esitamise ja pankrotimenetluse kulude kandmiseks. Samuti on pankrotihaldur tagasivõitmise hagide koostamiseks sõlminud lepingu advokaadibürooga, kes teda esindab ja nõustab, ning võlausaldajaga kokkuleppe nende õigusabikulude kandmise kohta.¹ Nende lepingutega on Teile võetud uusi rahalisi kohustusi, mis tuleb täita enne, kui tehakse maksed võlausaldajatele. Nii võib juhtuda, et pärast pankrotti on Teil võlgu rohkem kui enne pankrotti. Leiata, et pankrotiseadus on osaliselt vastuolus põhiseadusega, sest seadus ei sätesta, et füüsilise isiku pankrotimenetluses ei ole lubatud maksejõuetule isikule võtta uusi rahalisi kohustusi.

Pankrotiseadust saab tõlgendada põhiseaduspäraselt.

Pankrotimenetluse kaudu pakub õigussüsteem isikutele võimaluse lahendada vaidlused rahumeelselt ja heastada majanduslikele huvidele tekitatud kahju, välistades nii omakohtu. Pankrotimenetluse peamine eesmärk on rahuldada võlausaldajate nõuded võimalikult suures ulatuses võlgniku vara arvelt.

Pankrotimenetluse eesmärki peab toetama ka seaduse rakenduspraktika. Õiguspärase rakenduspraktika eeldus on, et pankrotihaldur täidab oma ülesandeid professionaalselt, ausalt ja hoolsalt ning kaitseb pankrotivara liigsete kulude eest.

Laenu võtmine peab kaasa aitama pankrotivara suurendamisele, et võlausaldajate nõuded saaks rahuldada võimalikult suures ulatuses. Pankrotimenetlust ei viida läbi selleks, et katta menetluse läbiviimise kulusid. Pankrotihaldur on kohustatud hindama, kui vajalik ja põhjendatud on laenu võtmine ning kas pankrotivarast jätkub nii laenu ja sellega seotud tasude kui ka ülejäänud pankrotimenetluse kulude katteks.

Kui pankrotihaldur ei täida oma kohustusi korrektselt, näeb seadus ette järelevalve halduri tegevuse üle ja ka vastutuse süüliselt tekitatud kahju korral. Ka Teil on võimalus neid õiguskaitsevahendeid kasutada.

¹ Sisuliselt võib mõlemat lepingut käsitada muu hulgas laenulepinguna.

1. Õiguslik regulatsioon

1. juulil 2022. aastal jõustunud [füüsilise isiku maksejõuetuse seadus](#) (FIMS) sätestab maksejõuetusavalduse esitamise ja läbivaatamise füüsilise isiku suhtes ning võlgade ümberkujundamise menetluse ja kohustustest vabastamise menetluse läbiviimise. Füüsilisest isikust võlgniku pankroti väljakuulutamise ja pankrotimenetluse läbiviimine on reguleeritud [pankrotiseaduses](#) (PankrS).²

FIMS-i kohaldatakse neile menetlustele, mis on algatatud pärast selle seaduse jõustumist esitatud maksejõuetusavalduste alusel. Menetlustele, mis on algatatud enne FIMS-i jõustumist esitatud pankrotiavalduste, kohustustest vabastamise avalduste ja võlgade ümberkujundamise avalduste alusel, kohaldatakse pankrotiseaduse redaktsiooni või võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadust, mis kehtisid 2022. aasta 30. juunini (FIMS § 68).

Seega, kui pankrotiavaldus ja kohustustest vabastamise avaldus on esitatud enne FIMS-i jõustumist, kohaldatakse [pankrotiseaduse redaktsiooni](#), mis kehtis 2022. aasta 30. juunini.

Õiguskantsler kontrollib üksnes kehtiva seaduse vastavust põhiseadusele.

2. Halduri roll ning tema põhikohustused ja õigused pankrotimenetluses

Pankrotihaldur täidab pankrotimenetluse läbiviimisel kesksel rolli. Ta peab arvestama menetluse eesmärki ehk seda, et võlausaldajate nõuded rahuldataks võimalikult suures ulatuses võlgniku vara arvelt. Pankrotimenetluse eesmärk on anda ka heas usus tegutsenud füüsilistele isikutele võimalus kohustustest vabaks saada. Pankrotimenetluse käigus selgitatakse välja ka võlgniku maksejõuetuse põhjused (vt PankrS § 2).³

Pankrotihaldur peab kaitsma nii võlausaldajate kui ka võlgniku õigusi ja huve ning tagama seadusliku, kiire ja majanduslikult otstarbeka pankrotimenetluse. Haldur peab oma kohustusi täitma korralikule ja ausale haldurile omase hoolega (PankrS § 55 lg 1; lg 2 esimene lause).

Pankrotihalduri peamised kohustused on võlausaldajate nõuete väljaselgitamine, pankrotivara moodustamine, valitsemine ja müük ning pankrotivara arvel võlausaldajate nõuete rahuldamine (PankrS § 55 lg 3 p 1).

Haldur täidab oma kohustusi isiklikult (PankrS § 55 lg 2 lause 2). Selleks et haldur saaks oma ülesandeid isiklikult täita ning et ta oskaks sõlmida tehinguid ja osaleda kohtuvaidlustes, on kehtestatud ka nõuded halduri kvalifikatsioonile (vt PankrS §-d 56-57).

Haldur võib kasutada üksikute pankrotimenetlusega seotud toimingute ja tehingute tegemisel kolmandate isikute (esindaja ja abilise) abi. Esindajat ja abilist on halduril lubatud kasutada siis, kui selleks on andnud nõusoleku võlausaldajate üldkoosoleku valitud pankrotitoimkond (PankrS § 62 lõiked 1 ja 2).

Riigikohus on märkinud, et mahuka pankrotimenetluse korral on põhjendatud kolmandate isikute abi kasutamine suuremas mahus, kuid haldur ei või siiski üle anda kogu oma tegevust.

² FIMS-is reguleeritud füüsilisest isikust võlgniku kohustustest vabastamise menetlus on teatud erinevustega toodud üle pankrotiseadusest.

³ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 03.05.2017 otsus asjas nr [3-2-1-30-17](#), p 12; 12.06.2015 määrus asjas nr [3-2-1-49-16](#), p 15.

Kolmandate isikute abi kasutamist võib pankrotihaldurile ette heita juhul, kui pankrotitoimkond ei ole sellega nõustunud või kui need isikud on ebapädevad.⁴ Kui haldur kasutab pankrotimenetluses kolmandate isikute abi, siis ta vastutab nende tegevuse eest nagu enda tegevuse eest (PankrS § 62 lg 3).

Et haldur saaks nõuetekohaselt täita oma kohustusi, sätestab seadus nõuded ka halduri sõltumatusel. Haldur peab olema sõltumatu nii võlgnikust kui ka võlausaldajast (PankrS § 56 lg 3; halduriga seotud isikute kohta vt PankrS § 125 lg 2). Kui see nii ei ole, tuleb halduril menetlusest taanduda.⁵

Seaduse järgi on halduril õigus teha pankrotivaraga tehinguid ja osaleda oma ülesannete täitmiseks võlgniku asemel (mitte nimel) kohtuvaidlustes, mis puudutavad pankrotivara või vara, mille võib arvata pankrotivara hulka (vt PankrS § 54¹ lg 1 laused 1 ja 3; § 35 lg 1 p 2). Halduri tehingutest ja toimingutest tekkivaid kohustusi kannab võlgnik (PankrS § 54¹ lg 1 lause 2).

Õiguskirjanduses on märgitud, et pankrotihalduri tehinguid ei loeta võlgniku tehinguteks. Võlgnik jääb jätkuvalt oma vara omanikuks ja kõik, mida haldur teeb, teeb ta võlgniku jaoks. Kuigi haldur teeb tehingu enda nimel ja ei esinda võlgnikku, on halduri tegevuse tagajärjel tekkivate õiguste ja kohustuste kandja võlgnik.⁶ Seega ei käsitata pankrotihaldurit võlgniku esindajana, vaid pankrotivara oma nimel valitsejana ja käsutajana.

Haldur peab talle pandud kohustuste korrektse täitmisega tagama pankrotimenetluse eesmärkide saavutamise. Seega tuleb pankrotihalduril läbi viia seaduslik, kiire ja majanduslikult otstarbekas pankrotimenetlus ning rahuldada võimalikult suures ulatuses võlgniku võlgu ning hoiduda liigsete kulude tekitamisest pankrotivarale.

3. Pankrotihalduri tasu ja kulutuste hüvitamine

Pankrotihalduri tasu ja kulutuste hüvitamine on seaduses sätestatud väga detailselt. Pankrotihalduril on õigus saada oma ülesannete täitmise eest tasu (PankrS § 65 lg 1 lause 1). Tasu määrab kohus halduri taotluse alusel pärast pankrotimenetluse lõppemist, eelkõige lõpparuande kinnitamisega, kui ta on ära kuulunud halduri ja pankrotitoimkonna arvamuse (PankrS § 65 lg 1 kolmas lause).

Tasu suuruse määramisel arvestab kohus töö mahtu, keerukust ja halduri kutseoskust (PankrS § 65 lg 2 teine lause). Tasu arvestatakse pankrotivara müügist ja tagasivõitmisest, samuti halduri tegevuse tulemusena pankrotivarasse laekunud ja pankrotivara hulka arvatud rahast lähtudes (PankrS § 65 lg 2 esimene lause).

Kohtu pädevuses on määrata haldurile tasu. Seejuures on kohtul õigus hinnata tasu määramise aluseks olevaid asjaolusid ja vajadusel taotletavat tasu vähendada. Näiteks kui halduri töömaht ei ole suur ja vara võõrandamisel või tagasivõitmisel ei ole saadud oodatust märksa paremaid tulemusi, siis võib kohus määrata ka alammäärast väiksema tasu, sest vastasel korral võiks halduri tasu kujuneda ebamõistlikult suureks⁷.

⁴ Riigikohtu 29.01.2020 määrus asjas nr [2-17-18069](#), p-d 24.6 ja 24.7.

⁵ K. Kerstna-Vaks. Paragrahv 56 kommentaarid. – P. Varul jt. Pankrotiseadus. Kommenteeritud väljaanne I. Tartu 2024, lk 625.

⁶ K. Kerstna-Vaks. Paragrahv 54¹ kommentaarid. – P. Varul jt. Pankrotiseadus. Kommenteeritud väljaanne I, lk 581.

⁷ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 23.03.2016 määrus asjas nr [3-2-1-12-16](#), p 11.

Haldurile tasu määramisel tuleb arvestada ka seda, kas ta on kasutanud oma ülesannete täitmiseks õigusabi.⁸ Kohus peab tasu määramisega seotud asjaolusid kontrollima ka omal algatusel. Samuti peab kohus põhjendama tasu määramist, hoolimata sellest, et halduri taotletava tasu suurusega on nõustunud võlgnik, pankrotitoimkond ja/või võlausaldajate üldkoosolek.⁹

Haldur peab abilistele ja esindajatele tasuma üldjuhul oma tasu arvelt (vt PankrS § 65 jj). Kui asja keerukuse tõttu on tal vaja kasutada esindajat, võib esindaja tasu pankrotitoimkonna nõusolekul maksta pankrotivarast (PankrS § 62 lg 4). Haldur peab planeeritavat esindaja kulu (õigusabikulu) kajastama ka kalkulatsioonis (PankrS § 66¹).

Kui esindajale makstakse tasu pankrotivarast, siis see suurendab pankrotimenetluse kulusid. Õiguskirjanduses on leitud, et kulude suurendamist peaks haldurile võimaldama üksnes erandjuhtudel ja tuleb lähtuda PankrS § 66 lõikes 2 sätestatud kriteeriumidest. Kulutused on põhjendatud siis kui haldur peab täitma ülesannet, mis on mahukas ja keerukas ning ei saa mõistlikult oodata, et haldur täidab seda ülesannet üksi ja ainult enda tasu arvelt. Selline olukord võib tekkida menetlustes, mis on mahukad või ka õiguslikult keerukad ehk milles on palju kohtuvaidlusi või vastuoluliste huvidega võlausaldajaid.

Üldiselt tuleks lähtuda põhimõttest, et esindajale on põhjendatud pankrotivarast tasu maksta siis, kui esindaja kasutamiseega on võimalik pankrotivara suurendada.¹⁰ Kui menetlust viib läbi haldur ise, aitab see menetluskulusid kokku hoida.¹¹

4. Pankrotivara moodustamine ja tagasivõitmine

Pärast pankroti väljakuulutamist saab põhimõtteliselt kogu võlgniku varast pankrotivara (PankrS § 35 lg 1 p 1). See on vara, mis oli võlgnikul pankroti väljakuulutamise ajal, ning vara, mis nõutakse või võidetakse tagasi (PankrS § 108 lg 2). Võlgniku pankrotivara hulka kuulub ka pankrotimenetluses võetud laen. Pankrotivara hulka ei kuulu üksnes vara, millele seaduse kohaselt ei või pöörata sissenõuet (PankrS § 108 lg 3). Pankrotivara tuleb kasutada võlausaldajate nõuete rahuldamiseks ja pankrotimenetluse läbiviimiseks (PankrS § 108 lg 1).

Pankrotihalduri kohustus on valitseda pankrotivara, korraldada selle moodustamine ja müük (PankrS § 55 lg 3 p 1). Pankrotihaldur peab nõudma pankrotivarasse vara, mis on kolmanda isiku valduses. Kui võlgnik on teinud enne pankroti väljakuulutamist viie aasta jooksul tehingu või muu toimingu, mis kahjustab võlausaldajate huve, siis tuleb halduril esitada kohtusse hagi selle tagasivõitmise korras kehtetuks tunnistamiseks (PankrS § 109 lg 1, §-d 110–114). Seega moodustub pankrotivara muu hulgas tagasivõitmise tulemusena.

Tagasivõitmise hagi esitamise otstarbekuse hindamine, nagu ka hagi esitamine, on halduri pädevuses, kes peab muu hulgas tagama seadusliku, kiire ja majanduslikult otstarbeka pankrotimenetluse (PankrS § 55 lg 1, § 118 lg 1 lause 2). Haldur peab täitma oma kohustusi korralikule ja ausale haldurile omase hoolega ning arvestama kõigi võlausaldajate ja võlgniku huve (PankrS § 55 lg 2). Seega tuleb halduril enne tagasivõitmise hagi esitamist hinnata selle majanduslikku otstarbekust ning esitada hagi üksnes juhul, kui see on ka tegelikult

⁸ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 11.01.2017 määrus asjas nr [3-2-1-141-16](#), p 15.

⁹ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 02.03.2015 määrus asjas nr [3-2-1-183-15](#), p 15.

¹⁰ K. Kerstna-Vaks. Paragrahv 62 kommentaarid. – P. Varul jt. Pankrotiseadus. Kommenteeritud väljaanne I, lk 666.

¹¹ Samas, lk 661.

võlausaldajate huvides.¹² Riigikohtu hinnangul võib nende kohustuste täitmata jätmist käsitada halduri hoolsuskohustuse ja võlausaldajate huvidega arvestamise kohustuse rikkumisena.¹³

5. Pankrotihalduri õigus teha tehinguid

Halduril võib olla oma ülesannete täitmiseks vaja teha mitmesuguseid tehinguid. Juriidilisest isikust võlgniku pankroti puhul võib haldur teha kõiki tehinguid ja õigustoiminguid (PankrS § 54¹ lg 3). Füüsilisest isiku võlgniku pankroti puhul võib haldur pankrotivaraga teha üksnes neid tehinguid ja õigustoiminguid, mis on vajalikud pankrotimenetluse eesmärgi saavutamiseks ja halduri ülesannete täitmiseks (PankrS § 54¹ lg 4).

Õiguskirjanduses on leitud, et seaduse erinevast sõnastusest hoolimata on halduril õigus teha juriidilisest isikust võlgniku pankrotivaraga samasuguseid tehinguid, nagu ta teeb füüsilisest isikust võlgniku pankrotivaraga. Halduri tehingud peavad olema seotud pankrotivara valitsemisega ja pankrotimenetluse läbiviimiseks vajalike toimingutega (vt PankrS § 124 lg 2).¹⁴

Sõltuvalt konkreetse pankrotimenetluse eripäradest võib halduril olla oma ülesannete täitmiseks vaja sõlmida õigusabileping tehingu tagasivõitmise hagi esitamiseks, võtta laenu pankrotimenetluse kulude kandmiseks jne. Õigusabilepingu sõlmimisel ja laenu võtmisel peab haldur järgima piiranguid, mida seadus sätestab tehingute tegemise kohta.¹⁵

Pankrotihalduril on keelatud teha pankrotivaraga tehinguid iseendaga ja endaga seotud isikutega (PankrS § 125 lg 1, seotud isikute kohta vt lg 2). Keeld tagab, et haldur on sõltumatu nii pankrotivõlgnikust kui ka võlausaldajatest, ning sellega välditakse huvide konflikti. Haldur ei tohi tellida iseendalt ja endaga seotud isikutelt ka pankrotimenetluse läbiviimiseks vajalikke teenuseid (nt õigusabiteenust).

Pankrotimenetluse jaoks erilise tähtsusega tehingu (mh laenu võtmise) võib haldur teha üksnes pankrotitoimkonna nõusolekul (kui toimkonda ei ole, siis võlausaldajate üldkoosoleku nõusolekul; PankrS § 125 lg 3). Õiguskirjanduses on märgitud, et erilise tähtsusega tehingud on need, mis on muu hulgas vajalikud halduri ülesannete täitmiseks, kuid mis sõltuvalt menetluse eripäradest ei ole tavapärased või mõjutavad olulisel määral pankrotivara suurust.

Maksejõuetule isikule tavaliselt laenu ei anta. Kui pankrotivara on olemas, võetakse laenu näiteks vara säilitamiseks vajaminevate kulude kandmiseks. Kui pankrotivara puudub, võetakse laenu õigusabikulude kandmiseks, kui kohtumenetluste kaudu taotletakse raha või asju pankrotivarasse, või võlgniku kinnisasja tagasiostuõiguse finantseerimiseks. Laenu võtmisele peaks eelnema laenu kulu analüüs, milles on näidatud, et pankrotivara suureneb rohkem, kui läheb laenu tagasimakseks.¹⁶

Kui haldur teeb pankrotivaraga tehingu iseenda või endaga seotud isikuga, on tehing seaduses kehtestatud keelu tõttu tühine ([tsiviilseadustiku üldosa seaduse](#) (TsÜS) § 87). Tühine on ka erilise tähtsusega tehing (sh laenu võtmine), milleks puudub toimkonna nõusolek või hilisem toimkonna heakskiit. Tühise tehingu kahjulike tagajärgede eest vastutab pankrotihaldur (PankrS § 63).

¹² Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 26.06.2024 otsus asjas nr [2-21-16508](#), p 18.

¹³ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 10.04.2019 otsus asjas nr [2-16-18953](#), p 14.3.

¹⁴ K. Kerstna-Vaks. Paragrahv 54¹ kommentaarid. – P. Varul jt. Pankrotiseadus. Kommenteeritud väljaanne I, lk 584.

¹⁵ Vt Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 26.06.2024 otsus asjas nr [2-21-16508](#), p 17.

¹⁶ S. Tael. Paragrahv 125 kommentaarid. – P. Varul jt. Pankrotiseadus. Kommenteeritud väljaanne II, lk 320-321.

6. Pankrotimenetluse rahastamine

Võlausaldajad saavad pankrotimenetlust rahastada deposiiti maksete tegemise kaudu või ka laenu abil (laenu kohta vt eespool). Valiku tegemine sõltub eelkõige konkreetse pankrotimenetluse eripäradest.

Laenu võtmine tehingute tagasivõitmise hagide esitamiseks ja õigusabikulude katmiseks peab aitama saavutada pankrotimenetluse eesmärki ehk laenu võtmise abil peab olema võimalik suures ulatuses rahuldada võlausaldajate nõudeid. Deposiidiga võrreldes on laenu kasutamine pankrotimenetluse rahastamiseks kulukam ja seetõttu saab eraisiku pankrotimenetluses laenu võtmine olla väga erandlik. Sestap on haldur kohustatud enne laenu võtmist hindama laenu võtmise vajalikkust ja põhjendatust ning ka seda, et pankrotivarast jätkuks laenu ja sellega seotud tasude ja pankrotimenetluse läbiviimise kulude katteks. See kohustus tuleneb PankrS § 55 lõikest 2, mille järgi peab haldur oma kohustusi täitma korralikule ja ausale haldurile omase hoolega ning arvestama kõigi võlausaldajate ja võlgniku huve.

Kui pankrotivarast ei piisa pankrotimenetluse kulude katteks, siis võivad võlausaldajad jt huvitatud isikud pankrotiavalduse menetluse või pankrotimenetluse raugemise vältimiseks tasuda kohtu määramisel kohtudeposiiti ettemaksu pankrotimenetluse kulude ja massikohustuste¹⁷ katteks. Deposiiti saab makseid teha nii enne pankroti väljakuulutamist kui ka pankrotimenetluse ajal (PankrS §-d 29 ja 30, § 158 lg 6).

Enne pankroti väljakuulutamist tasutud deposiiti saab kasutada üksnes pankrotimenetluse kulude katteks ning pärast pankroti väljakuulutamist tasutud deposiiti saab kasutada lisaks pankrotimenetluse kulude katmisele massikohustuste täitmiseks.¹⁸ Deposiidi määramise ettepaneku saab kohtule teha eelkõige haldur. Samas võib ka kohus omal algatusel määrata deposiidi, kuid eelduslikult on kohtul vaja küsida ka halduri seisukohta pankrotimenetluse edasise perspektiivi kohta.¹⁹

Laenu võtmine ja deposiidi maksmine ei või kaasa tuua õiguste kuritarvitamist. Võlgniku huvidega pole koosõlas, kui deposiiti makstakse ja laenu võetakse üksnes selleks, et hoida füüsilist isikut tahtlikult pankrotis, selle asemel et pankrotimenetlus lõpetada.

7. Pankrotimenetlusega seotud väljamaksed (massikohustused ja pankrotimenetluse kulud)

Pankrotimenetluse peamine eesmärk on võlausaldajate nõuete rahuldamine võlgniku vara arvelt. Siiski ei ole võimalik kogu võlgniku vara kasutada üksnes võlausaldajate nõuete rahuldamiseks. Vaja on teha ka väljamakseid, mis on pankrotimenetlusega seotud, kuid millega ei rahuldata võlausaldajate (kellel on tekkinud rahaline nõue enne pankroti väljakuulutamist) nõudeid.

Pärast pankrotivara müüki ning vara tagasinõudmist ja -võtmist teeb pankrotihaldur pankrotimenetlusega seotud väljamaksed: rahuldab vara välistamise ja tagasivõitmise tagajärgedest tulenevad nõuded, täidab massikohustused ja katab pankrotimenetluse kulud (PankrS § 146 lg 1, § 148 lg 1). Kui need väljamaksed on tehtud, saab pankrotihaldur rahuldada

¹⁷ Ajalooliselt on pankrotivara nimetatud ka „massiks“ ja sellest tuleneb ka massikohustuse nimetus, vt P. Viirsalu. Paragrahv 148 kommentaarid. – P. Varul jt. Pankrotiseadus. Kommenteeritud väljaanne II, lk 441. Massikohustused on näiteks pankrotimenetluse ajal halduri poolt oma ülesannete täitmisel tehtud tehingutest ja muudest toimingutest tekkinud kohustused. Massikohustuste kohta vt PankrS § 148.

¹⁸ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 25.02.2025 määrus asjas nr [2-17-2233](#), p 15.

¹⁹ P. Viirsalu. Paragrahv 158 kommentaarid. – P. Varul jt. Pankrotiseadus. Kommenteeritud väljaanne II, lk 522.

võlausaldajate nõuded: esimeses järjekorras pandiga tagatud tunnustatud nõuded pandiesemest saadud raha ulatuses, seejärel muud tähtaegselt esitatud tunnustatud nõuded jt (PankrS § 153 lg 1).

Eelisjärjekorras kaetakse pankrotimenetluse kulud, et tagada menetluse läbiviimine. Massikohustused aga täidetakse enne makseid võlausaldajatele seetõttu, et pankrotihalduril oleks võimalik sõlmida tehinguid pankrotimenetluse nõuetekohaseks läbiviimiseks ning tagada eeliskohtlemine võlausaldajatele, kelle tegevus võimaldab pankrotivara säilitada ja suurendada.

Pankrotivara kohustused ehk massikohustused on sellised kohustused, mis tekivad pankrotimenetluse ajal, kui haldur teeb oma ülesannete täitmiseks vajalikke tehinguid ja toiminguid (PankrS § 148 lg 1 p 1). Massinõuet ei pea kaitsma ja kohustuse täitmist võib võlausaldaja võlgnikult nõuda pankrotimenetluse kestel üldkorras (s.t saab esitada hagi oma nõude realiseerimiseks). Massikohustuse täitmiseks võib täitedokumendi olemasolul läbi viia täitemenetluse pankrotivara suhtes (vt PankrS § 149 lg 1). Massikohustused on näiteks pankrotimenetluse ja -varaga seotud kohtumenetluste kulud (PankrS § 43¹ lg 1).²⁰ Massikohustused on ka nõuded, mis tulenevad halduri tegevuse tulemusena sõlmitud õigusabi- või laenulepingust.

Massikohustused täidetakse enne pankrotivõlausaldajate nõuete rahuldamist (PankrS § 146 lg 1 p 3). Selleks et kindlaks teha, kas tegemist on massikohustusega, tuleb tuvastada, kas halduri tehing või toiming on tehtud tema ülesannete raames või mitte (vt eelkõige PankrS § 55). Õiguskirjanduse kohaselt ei mõjuta massikohustuse kehtivust see, kas halduri tegevuse tulemus tõi pankrotivarale kasu või kahju. Ka siis, kui haldur teeb pankrotivarale kahjuliku tehingu, tekib sellest massikohustus, mis tuleb kanda pankrotivara arvelt.²¹

Enne jaotise alusel võlausaldajatele väljamaksete tegemist tuleb kanda ka pankrotimenetluse kulud (PankrS § 150 lg 1 p 3, § 146 lg 1 p 4). Pankrotimenetluse kulud on menetluskulud (eelkõige kohtumenetlusega seonduvad kulud, vt tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 138 jj), halduri ja pankrotitoimkonna liikmete tasu (PankrS §-d 65 ja 76), halduri tehtud vajalikud kulutused oma ülesannete täitmiseks (PankrS § 66 lg 1, nt õigusabikulud), deposiidina makstud summa jm (vt PankrS § 150 lg 1).

Haldur peab pidevalt hindama pankrotivara piisavust ning jälgima, et pankrotivarast jätkuks kõigiks vajalikeks pankrotimenetlusega seotud väljamakseteks, sealhulgas massikohustuste ja pankrotimenetluse kulude katteks. Seejuures peab haldur arvestama, et massinõudeid ei täideta järjekorra alusel, mis tähendab, et kõigi massinõuete täitmiseks peab jätkuma pankrotivarast. See tuleneb halduri üldisest kohustusest valitseda pankrotivara korralikule ja ausale haldurile omase hoolega (PankrS § 55 lg 2; lg 3 p 1).²²

Kui pankrotivarast ei jätku massikohustuste ja pankrotimenetluse kulude katteks vajalike väljamaksete tegemiseks, peab haldur sellest viivitamata kohtule teatama (PankrS § 158 lg 1). Pärast seda, kui haldur on kohtule sellest teatanud, peab ta pankrotivara ära müüma ja tegema väljamaksed vastavalt PankrS §-le 146 (PankrS § 158 lg 2). Kui halduril ei jätku kõigi väljamaksete jaoks raha, peab ta tegema väljamakseid võrdeliselt vastavate nõuete suurusega (PankrS § 146 lg 2).²³

²⁰ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 18.11.2020 määrus asjas nr [2-19-17970](#), p 13; 26.06.2024 otsus asjas nr [2-21-16508](#), p 18.

²¹ P. Viirsalu. Paragrahv 148 kommentaarid. – P. Varul jt. Pankrotiseadus. Kommenteeritud väljaanne II, lk 443.

²² P. Viirsalu. Paragrahv 158 kommentaarid. – P. Varul jt. Pankrotiseadus. Kommenteeritud väljaanne II, lk 514.

²³ Vt ka Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 17.02.2025 määrus asjas nr [2-17-2233](#), p 18.

Massivõlausaldajate õigusi on seadusega oluliselt piiratud. Nimelt pärast seda, kui pankrotihaldur on olukorrast kohtule teatanud, kaotab massivõlausaldaja õiguse nõuda massikohustuste täitmist üldkorras. Massikohustuste täitmiseks ei saa pankrotivara suhtes läbi viia ka täitemenetlust (PankrS § 158 lg 2 lause 3). Sellise piirangu eesmärk on ära hoida asjatute täitemenetluste ja üldkorras kohtumenetluste algatamist pankrotivara suhtes olukorras, kus massikohustuste täitmiseks pankrotivara ei ole.²⁴

Kui pankrotivarast ei jätku PankrS §-s 146 sätestatud väljamaksete tegemiseks, lõpetab kohus pärast haldurilt aruande saamist pankrotimenetluse raugemise tõttu (PankrS § 158 lg 4 lause 1). PankrS § 158 raugemise regulatsioon lähtub sellest, et pankrotimenetlust ei tohiks läbi viia menetluse enda pärast, kuna pankrotimenetluse peamine eesmärk on ennekõike võlausaldajate nõuete rahuldamine võimalikult suures ulatuses. Pankrotimenetluse eesmärk ei ole menetlust läbi viia üksnes selleks, et katta menetluse läbiviimise kulud.²⁵ Eelkõige kohaldub see füüsilise isiku pankrotimenetluses.²⁶

Kui pankrotivarast ei jätku massikohustuste täitmiseks, on haldur kohustatud hüvitama võlausaldajale tekitatud kahju, kui ta nägi tehingu tegemisel või täitmise jätkamisel ette või pidi ette nägema, et pankrotivarast ei jätku massikohustuste täitmiseks, ja ei teatanud sellest massikohustuse võlausaldajale (PankrS § 148 lg 2).

8. Kohustustest vabastamine ja nõuete esitamine pärast pankrotimenetluse lõppemist

Kohustustest vabastamise menetluse eesmärk on vabastada füüsilisest isikust võlgnik pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest (FIMS § 2 lg 4), v.a pankrotimenetluse ja kohustustest vabastamise menetluse ajal võetud kohustustest ning õigusvastaselt tahtlikult tekitatud kahju hüvitamise kohustusest ning lapsele või vanemale elatise maksmise kohustusest (FIMS § 44, § 50 lg 2). Kohustustest vabastamise menetlus algatatakse koos pankroti väljakuulutamise (FIMS § 45 lg 1)²⁷.

Riigikohus on rõhutanud, et võlgniku kohustustest vabastamise menetluse eesmärk on anda eriti raskes majanduslikus olukorras võlgnikule võimalus vabaneda oma kohustustest ja saada nii lõpptulemusena võimalus alustada uuesti majanduslikku tegevust ja normaalset sotsiaalset elu.²⁸

PankrS § 167 sätestab, et võlausaldajal on õigus esitada võlgniku vastu nõudeid pärast võlgniku pankrotimenetluse lõppemist üldises korras. Pankrotimenetluse eesmärk ei ole lõpetada kõiki võlgniku vastu olemasolevaid nõudeid.²⁹ Nii võib pärast pankrotimenetluse lõppemist esitada võlgniku vastu üldises korras nõuded, mille võis esitada pankrotimenetluses, kuid mis on selles jäänud esitamata, samuti nõuded, mis küll esitati, kuid mis jäid rahuldamata ja millele võlgnik vastu vaidles. Seega võimaldab pankrotiseadus pärast pankrotimenetluse lõppemist esitada võlgnikule nõudeid üldkorras, kui puuduvad seda välistavad asjaolud. Nõuet ei saa esitada, kui nõue on võlgniku kohustustest vabastamise tõttu lõppenud (PankrS § 167 lg 2). PankrS § 167 praktiline tähendus on vähene, kuna pankrotimenetluse lõppemise järel juriidilisest isikust

²⁴ P. Viirsalu. Paragrahv 158 kommentaarid. – P. Varul jt. Pankrotiseadus. Kommenteeritud väljaanne II, lk 515.

²⁵ Samas, lk 513-514.

²⁶ K. Kerstna-Vaks. Paragrahv 55 kommentaarid. – P. Varul jt. Pankrotiseadus. Kommenteeritud väljaanne I, lk 592.

²⁷ Kuni 30.06.2022 kehtinud pankrotiseaduse järgi algatati kohustustest vabastamise menetlus pankrotimenetluse lõppemisel, sh kui see lõpetati raugemisega (PankrS § 171 lg 1).

²⁸ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 20.06.2016 määrus asjas nr [3-2-1-49-16](#), p 15.

²⁹ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 05.11.2014 otsus asjas nr [3-2-1-92-14](#), p 15.

võlgnik enamasti likvideeritakse (PankrS § 130) ja füüsilisest isikust võlgnik püüab üldjuhul saavutada kohustustest vabastamist.

Massivõlausaldajal on võimalik esitada oma nõue füüsilisest isikust võlgniku vastu pärast tema pankrotimenetluse lõppemist ka olukorras, kus füüsiline isik on võlgadest vabastatud. Massivõlausaldaja ei ole pankrotivõlausaldaja ja temale nõude esitamise keeld ei laiene. Nii võivad pärast pankrotimenetluse lõppemist võlausaldajad esitada võlgniku vastu ka massikohustustest tekkinud nõuded, mida ei ole pankrotimenetluses rahuldatud (PankrS § 167 lg 3).

Massikohustuste katteks tehakse väljamaksed enne seda, kui võlausaldajatele jaotise alusel raha välja makstakse. Olukord, kus massinõue esitatakse pärast pankrotimenetluse lõppemist, saab tekkida juhul, kui pankrotimenetlus lõpetatakse raugemise tõttu ja massivõlausaldaja nõue jääb pankrotimenetluses rahuldamata. Selline olukord saab eelduslikult tekkida juhul, kui haldur ei ole korralikule ja ausale haldurile omase hoolega hinnanud pidevalt pankrotivara piisavust ning jälginud, et pankrotivara oleks kõigiks vajalikeks pankrotimenetlusega seotud väljamakseteks, sealhulgas massikohustuste katteks.

Teisisõnu, kui haldur hindab hoolega pankrotivara piisavust ning jälgib, et pankrotivarast jätkuks kõigi vajalike pankrotimenetlusega seotud väljamaksete tegemiseks (sh tema tegevuse tulemusena tekkinud massikohustuste täitmiseks), siis pole pärast pankrotimenetluse lõppemist massivõlausaldajal alust võlgnikule mingeid nõudeid esitada.

9. Järelevalve halduri tegevuse üle ja vastutus

PankrS §-d 67–71 reguleerivad järelevalvet, mida tehakse halduri tegevuse üle, järelevalve teostajate õigusi ja oma kohustusi rikkunud halduri suhtes kohaldatavaid õiguskaitsevahendeid.

Võlausaldaja ja võlgnik võivad kaevata halduri tegevuse peale pankrotitoimkonnale, võlausaldajate üldkoosolekule, kohtule või kojale (PankrS § 67). Kõik organid saavad teha haldurile ettekirjutusi rikkumise kõrvaldamiseks. Halduri tegevuse üle teevad haldusjärelevalvet maksejõuetuse teenistus ning Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja kutsekogu juhatus (vt PankrS § 70).

Keskne roll järelevalves on kohtul, kes teeb järelevalvet pankrotimenetluse seaduslikkuse üle (PankrS § 84, vt ka tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 477²). Kohus võib haldurilt igal ajal nõuda teavet pankrotimenetluse käigu ja halduri tegevuse kohta. Kohus võib tutvuda halduri toimikuga ning saada võlgniku arvelduskonto väljavõtteid selle aja kohta, millal halduril oli võlgniku arvelduskonto kasutamise õigus (PankrS § 69 lg 1).

Kohus peab oma järelevalvega tagama, et menetlus oleks efektiivne ja seaduslik. Kohtul on järelevalvet tehes õigus otsustada, milliseid järelevalveabinõusid ta kasutab, ja valida sõltuvalt menetluse eripärast ka järelevalve intensiivsus³⁰. Kohus võib kohaldada oma kohustusi rikkunud halduri suhtes karistuslikke sanktsioone (haldurit trahvida või vabastada, vt PankrS §-d 68 ja 69). Seega, kui haldur on jätnud oma ülesanded täitmata või ei täida neid nõuetekohaselt, võib võlgnik esitada kaebuse kohtule ja ühtlasi taotleda halduri vabastamist. Kohtul tuleb kaebus lahendada põhjendatud määrusega ja see on määruskaebe korras vaidlustatav (PankrS § 68 lg 2).

³⁰ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 29.01.2020 määrus asjas nr [2-17-18069](#), p 17.

Haldur vastutab oma kohustuste rikkumisega tekitatud süülise kahju eest. Ta vastutab süüliselt tekitatud kahju eest nii võlgniku, võlausaldaja kui ka isiku ees, kes võib nõuda massikohustuse täitmist (PankrS § 63 lg 1). Haldur vastutab nii võlgniku, võlausaldaja kui ka massivõlausaldaja ees, kui ta on jätnud pankrotiseadusest ja muudest õigusaktidest tulenevad kohustused täitmata.³¹ Halduril on üldine hoolsuskohustus: ta peab oma kohustusi täitma korralikule ja ausale haldurile omase hoolega ning arvestama kõigi võlausaldajate ja võlgniku huve (PankrS § 55 lg 2). Pankrotivara valitsemisega seotud kohustused tulenevad PankrS 7. peatükist, väljamaksete tegemisel pankrotivarast, sh massikohustuste täitmisel on sätestatud 9. peatükist.

Kui pankrotivarast ei jätku massikohustuste täitmiseks, on haldur kohustatud hüvitama võlausaldajale tekitatud kahju, kui ta nägi tehingu tegemisel või täitmise jätkamisel ette või pidi ette nägema, et pankrotivarast ei jätku massikohustuse täitmiseks, ja ei teatanud sellest massikohustuse võlausaldajale (PankrS § 148 lg 2). Seega, kui haldur on hoolsuskohustust rikkunud ja pole taganud pankrotivara olemasolu massikohustuste täitmiseks, tuleb tal endal see kohustus täita ja heastada massivõlausaldajale tekitatud kahju.

Haldur ja pankrotitoimkond vastutavad solidaarselt massikohustuse täitmise eest. Näiteks kui toimkond on andnud haldurile nõusoleku teha halduri ülesannete täitmiseks põhjendamatuid kulusi, vastutavad võlgniku ees nii haldur kui ka nõusoleku andnud toimkonna liikmed (PankrS § 66 lg 4). Toimkonna liikmed, kes on oma kohustuse rikkumisega tekitanud süüliselt kahju võlgnikule, võlausaldajale või massivõlausaldajale, vastutavad tekitatud kahju eest solidaarselt (PankrS § 75).

Füüsilise isiku maksejõuetuse seaduse ja pankrotiseaduse sätete kohta annab õiguslaseid selgitusi Justiits- ja Digiministerium. Kui Teil on ettepanekud nende seaduste muutmise ja täiendamise kohta, võite need esitada ministeeriumile.

Vabandage, et vastus on viibinud.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Kristel Lekko 693 8443
Kristel.Lekko@oiguskantsler.ee

³¹ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 05.11.2007 otsus asjas nr [3-2-1-91-07](#), p 13.